

Σ ό λ ω ν _

Ελεγειακός ποιητής, ιαμβογράφος αλλά και σημαντικός πολιτικός και νομοθέτης

Βίος Τόπος Χρόνος	<p>Ο πρώτος Αθηναίος ποιητής γεννήθηκε γύρω στα 640. Διακρίθηκε στον πόλεμο της Αθήνας με τα Μέγαρα για την κατοχή της Σαλαμίνας και υπήρξε ανώτατος άρχοντας της Αθήνας στα 594/3. Σε μια εποχή έντονων κοινωνικών και πολιτικών αντιπαραθέσεων, προχώρησε σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις, όπως ήταν η διαγραφή των χρεών και η απαγόρευση δανεισμού με ενέχυρο το ανθρώπινο σώμα (σεισάχθεια), η ανασύνταξη του πολιτεύματος, η αντικατάσταση του Κώδικα του Δράκοντα, νέα οικονομικά μέτρα. Μετά τις μεταρρυθμίσεις του, λέγεται πως απουσίασε σε υπερπόντια ταξίδια για δέκα χρόνια, επέστρεψε στην Αθήνα και πέθανε ύστερα από τον σφετερισμό της εξουσίας από τον Πεισίστρατο στα 561.</p>
Γλώσσα Έργο	<p>Σε γλώσσα <u>ιωνική</u>, ενισχυμένη σε σχέση με την ιωνική της ελεγειακής και της επικής ποίησης, έγραψε 5.000 ελεγειακούς στίχους και, ακόμη, ιάμβους και επωδούς.</p> <p>Ο Σόλωνας χρησιμοποίησε την ποίησή του ως κύριο μέσο επικοινωνίας, για να εκφράζει τις σκέψεις του, αλλά και να εξαγγέλλει και να υπερασπίζει την πολιτική του. Κεντρική θέση στις ελεγείες του κατέχει ο άνθρωπος ως ο μοναδικός υπεύθυνος για τις πράξεις του έναντι του κοινωνικού συνόλου. Σε αυτήν την ώριμη πολιτική σκέψη έχει τη βάση της και η αντίληψη ότι οι θεοί είναι έτοιμοι να τιμωρήσουν εκείνον που θα τολμήσει με την ύβρη του να διασαλεύσει τη φυσική και ηθική τάξη και την ευνομία. Έτσι, ο Σόλωνας γίνεται ο πρώτος εκφραστής μιας φιλοσοφίας που την εκμεταλλεύεται αργότερα η τραγική ποίηση.</p>

18. ἡμετέρη δὲ πόλις ... οὐποτ' ὀλεῖται (3 D, 4W)

ἡμετέρη δὲ πόλις κατὰ μὲν Διὸς οὐποτ' ὀλεῖται
 αἷσαν καὶ μακάρων θεῶν φρένας ἀθανάτων·
 τοίη γὰρ μεγάλθυμος ἐπίσκοπος ὀβριμοπάτρη
 Παλλὰς Ἀθηναίη χειῖρας ὑπερθεν ἔχει·
 5 αὐτοὶ δὲ φθείρειν μεγάλην πόλιν ἀφραδίησιν
 ἄστοι βούλονται χρήμασι πειθόμενοι,
 δήμου θ' ἡγεμόνων ἄδικος νόος, οἷσιν ἐτοῖμον
 ὕβριος ἐκ μεγάλης ἄλγεα πολλὰ παθεῖν·
 οὐ γὰρ ἐπίστανται κατέχειν κόρον οὐδὲ παρούσας
 10 εὐφροσύνας κοσμεῖν δαιτὸς ἐν ἡσυχίῃ

 πλουτέουσιν δ' ἀδίκους ἔργμασι πειθόμενοι

 οὔθ' ἱερῶν κτεάνων οὔτε τι δημοσίων
 φειδόμενοι κλέπτουσιν ἀφαρπαγῆι ἄλλοθεν ἄλλος,
 οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ Δίκης θέμεθλα,
 15 ἢ σιγῶσα σύνοιδε τὰ γιγνόμενα πρό τ' ἐόντα,
 τῶι δὲ χρόνῳ πάντως ἦλθ' ἀποτεισομένη,
 τοῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἔλκος ἀφυκτον,
 ἐς δὲ κακὴν ταχέως ἦλυθε δουλοσύνην,
 ἢ στάσιν ἔμφυλον πόλεμόν θ' εὐδοντ' ἐπεγείρει,
 20 ὃς πολλῶν ἐρατὴν ὤλεσεν ἡλικίην·
 ἐκ γὰρ δυσμενέων ταχέως πολυήρατον ἄστῃ
 τρύχεται ἐν συνόδοις τοῖς ἀδικέουσι φίλαις.
 ταῦτα μὲν ἐν δήμῳ στρέφεται κακὰ· τῶν δὲ πενιχρῶν
 ἰκνέονται πολλοὶ γαίαν ἐς ἄλλοδαπήν
 25 πραθέντες δεσμοῖσι τ' ἀεικελίῳσι δεθέντες

 οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἴκαδ' ἐκάστωι,
 αὐλείοι δ' ἔτ' ἔχειν οὐκ ἐθέλουσι θύραι,
 ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ἔρκος ὑπέρθορον, εὖρε δὲ πάντως,
 εἰ καὶ τις φεύγων ἐν μυχῶι ἦι θαλάμου.
 30 ταῦτα διδάξαι θυμὸς Ἀθηναίους με κελεύει,
 ὡς κακὰ πλεῖστα πόλει Δυσνομίη παρέχει·
 Εὐνομίη δ' εὐκοσμία καὶ ἄρτια πάντ' ἀποφαίνει,
 καὶ θαμὰ τοῖς ἀδίκους ἀμφιτίθησι πέδας·

τραχέα λειαίνει, παύει κόρον, ὕβριν ἀμαυροῖ,
 αὐαίνει δ' ἄτης ἄνθεα φυόμενα,
 εὐθύνει δὲ δίκας σκολιάς, ὑπερήφανά τ' ἔργα
 πραῦνει· παύει δ' ἔργα διχοστασίας,
 παύει δ' ἀργαλέης ἔριδος χόλον, ἔστι δ' ὑπ' αὐτῆς
 πάντα κατ' ἀνθρώπους ἄρτια καὶ πινυτά.

Η πόλη η δική μας ποτέ δεν πρόκειται να χαθεί, όσο εξαρτάται από του Δία τις αποφάσεις και από τις διαθέσεις των μακάριων θεών.

Γιατί ένας τέτοιος προστάτης-φύλακας, η Παλλάς Αθηνά, μεγαλόπνοη κόρη παντοδύναμου πατέρα, κρατά τα χέρια πάνωθῆ της.

Είναι, αντίθετα, των αστών των ίδιων η βούληση που καταστρέφει μια μεγάλη πόλη, η έλλειψη σύνεσης και η υποδούλωσή τους στο χρήμα·

το ίδιο χωρίς αρχές είναι και του δήμου οι ηγέτες, που από τη μεγάλη αλαζονεία τους πολλά μέλλει να τραβήξουν:

γιατί είναι ανίκανοι να συγκρατήσουν την υπερβολή και να απολαύσουν ένα γιορταστικό συμπόσιο με την πρέπουσα τάξη και πνευματική ησυχία.

Μαζεύουν πλούτη ενδίδοντας στην αδικία

και, μη φειδόμενοι των περιουσιών, ούτε των ιερών ούτε του δημοσίου, κλέβουν προκλητικά από παντού,

και ούτε στην Δικαιοσύνης τα σεβάσματα θεμέλια δεν αποδίδουν τον προσήκοντα σεβασμό,

της Δικαιοσύνης που κρατά σφραγισμένο το στόμα της, έχει όμως πλήρη συνείδηση όσων γίνονται και όσων έγιναν,

και κάποια στιγμή μέσα στον χρόνο καταφτάνει για να επιβάλει ποινές.

Η κατάσταση αυτή καταντά πληγή αναπόφευκτη για όλη την πόλη,

η οποία γρήγορα οδηγείται στη χειρότερη δουλεία·

αυτή ξεσηκώνει τη στάση και τον εμφύλιο σπαραγμό από τον ύπνο του,

αυτόν που ευθύνεται για την απώλεια τόσων ψυχών στο άνθος της ηλικίας τους.

Σύντομα η αγαπημένη πόλη καταλύεται από τα χέρια των εχθρών,

και πνίγεται στις συνωμοσίες που χαροποιούν τους
αδίκους.

Αυτές οι συμφορές που βρίσκουν τον λαό
αναγκάζουν πολλούς φτωχούς να ξενητευτούν,
και άλλους, ατιμωτικά σιδηροδέσμιους, να πουληθούν
δούλοι.

.....

Έτσι η δημόσια συμφορά φτάνει ως του κάθε πολίτη
την πόρτα·

οι πύλες κι οι αυλόγυροι δεν θέλουν πια να την
κρατήσουν έξω·

τότε εκείνη, πηδώντας τον ψηλό φράχτη, καταδιώκει
τον ένοχο

και τον πετυχαίνει, κι ας έχει σπεύσει να κρυφτεί
στις μύχιες γωνιές του θαλάμου του.

Αυτό είναι το μάθημα που επιθυμώ να διδάξω τους
Αθηναίους:

ότι άπειρα είναι τα κακά που γεννά η Δυσνομία,
ενώ η Ευνομία αποκαθιστά τη γενική τάξη και αρμονία,
και τελικά περνάει τις αλυσίδες στον άδικο.

Ό,τι είναι τραχύ το λειαίνει, παύει τις υπερβολές·
αποδυναμώνει την ύβρη, και μαραίνει πάνω στην ακμή
τους της αμαρτίας τ' άνθη·

τις στρεβλές κρίσεις τις ευθύνει· την υπερηφάνεια την
κατευνάζει·

διαλύει κάθε μορφή διχοστασίας· θέτει τέρμα στον χόλο
της οξύθυμης έριδας· χάρη σ' αυτήν τα ανθρώπινα
αποκτούν το δικό τους μέτρο

και ξαναβρίσκουν τη σοφία τους.

INK

Δεν πρόκειται η πόλη μας να πάθει απ' τον Δία
ούτε κι απ' τους τρισόλβιους αθάνατους θεούς·

η μεγάλη Παιλλάδα Αθηνά προστάτρια
-κόρη του μεγάλου Δία-

το χέρι της επάνω μας ασπίδα το κρατά.

Μα οι ίδιοι οι πολίτες χαλούν την πόλη ανόσια
σπρωγμένοι από κέρδη

και τα κακότροπα μυαλά των αρχηγών

που συμφορές σωρεύει η ύβρη τους,

αφού δεν ξέρουν να κρατούν την άγρια απληστία

και τις χαρές τους να κοσμούν ήσυχα γλεντώντας·

.....
και όλο πλουτίζουν άδικα

.....
και μήτε ιερά μήτε δημόσια σέβονται
και κλέβουν και αρπάζουν από παντού
ποιος πρώτος

και της Δίκης οι αρχές οι ιερές πατιούνται όλες,
και σωπαίνει η Δίκη στην αρχή,
ξέροντας τι γίνεται και έγινε πιο πριν,
και φτάνει ύστερα καιρός και αλύπητα χτυπάει
και τούτο το χτύπημα τότε το άφευγο
όλη την πόλη χαλά και σκλαβώνει
ή ξυπνάει μέσα στην εμφύλια σφαγή
και πόλεμο ξυπνάει

και πολλών τα νιάτα τα ακριβά τα παίρνει,
γιατί απ' τις εχθρότητες η πόλη η πανάκριβη
γρήγορα καταλύεται μέσα στις εμπλοκές
που χτυπούν τους φίλους.

Τούτες οι συμφορές ξεσπούν στους πολίτες,
και πολλοί απ' τους φτωχούς δεμένοι
και της σκλαβιάς τα δεινά ανίσχυροι πάσχουν.
Έτσι της πόλης το κακό πέφτει στα σπίτια μέσα
και δεν το συγκρατούν οι πόρτες της αυλής·
υπερπηδά τις μάντρες κι έρχεται και πάντοτε
σε βρίσκει,

όσο κι αν φεύγοντας κρυπτείς στην πιο κρυμμένη κόχη.

Αυτά μου λέει η ψυχή να πω στους Αθηναίους,
πόσα κακά μεγάλα γεννά η Δυσνομία.

Η Ευνομία όμως δίκαια τα κάνει όλα κι όμορφα
και συχνά στους άδικους βάζει γερά δεσμά,
τις αγριότητες μερεύει και τις αχορτασιές,
την ύβρη σταματά,

τα άνθη της θείας τιμωρίας μαραίνει,
τις επεμβάσεις στις δίκες και στο δίκαιο αρνιέται
και την περηφάνια μαλακώνει·

παύει τα εμφύλια πάθη

και της άγριας διαμάχης την οργή.

Όλα συνετά στους ανθρώπους και ήπια

Κάτω απ' τη σκέπη της.

Κ. Τοπούζης

Λεξιλόγιο

1. κατὰ μέν

κατά: συνάπτεται με το αἴσαν και το φρένας.

1. ἡμετέρη (ιωνικός τύπος) = ἡμετέρα

2. φρένας

φρήν, φρενός, ἦ = θέληση, βούληση, σκοπός (εδώ).

2. αἴσαν

αἴσα, ἦ = α) αυτό που ορίζουν οι θεοί, το πεπρωμένο·
β) θέληση, βούληση των θεών

3. μεγάθυμος, -ον = μεγαλόφυχος

Ομηρικό επίθετο της θεάς Αθηνάς.

3. ὄβριμοπάτρη, ἦ = η κόρη ισχυρού πατέρα

Καθιερωμένο επίθετο της Αθηνάς.

3. ἐπίσκοπος

Έτσι ονομάζεται η θεά επειδή εποπτεύει και προφυλάσσει.

4. Ἀθηναίη (ιωνικό) = Ἀθηναία = Αθηνά

4. χεῖρας ὑπερθεν ἔχει

κρατά τα χέρια από πάνω, προστατεύει.

5. ἀφραδίησι (επικό) = ἀφραδίαις

ἀφραδίη, ἦ = ἔλλειψη σύνεσης, πράξεις αφροσύνης.

5. αὐτοὶ δέ

να συνδυαστεί με το ἄστοί (στ. 6): οι ίδιοι οι πολίτες· μόνοι τους

7. ἐτοῖμον

έτοῖμον (εννοείται: ἐστίν), με υποκείμενο το παθεῖν.

8. ὕβριος (επικός τύπος) = ὕβρεως

ὕβρις, -εως και -εος, ἦ = ὕβρη

9. /10. Ωραία παρομοίωση της βουλιμίας και απληστίας των πολιτών με την απληστία των συμποσιαστών.

9. κόρον

κόρος, ό = κορεσμός, υπερβολικός πλούτος.

9. κατέχω κόρον = κυριαρχώ, δαμάζω τον κόρο.

10. δαιτός

δαίς, δαιτός, ή (πβ. δαίω = μοιράζω) = γεύμα, συμπόσιο.
Συνάπτεται στο εύφροσύνας.

11. ἔργμασι

ἔργμα, -ατος, τό = το έργο, το κατόρθωμα.

12. κτεάνων

κτεάνων (ποιητική λέξη) = κτημάτων

κτέανον, τό (κτάομαι) = κτήμα

Η λέξη συνδέεται και με το *ίερων* (κτήματα που ανήκουν σε ναούς κ.τ.λ.) και με το *δημοσίων* (κτήματα δημόσια, της πόλης). Οι γενικές πτώσεις είναι αντικειμενικές στο φειδόμενοι.

13. ἐφ' ἄρπαγῆ

Η σύνταξη ἐπί + δοτική δηλώνει σκοπό.

14. θέμεθλα (ομηρικό) = θεμέλια

15. ἦ: εννοείται η Δίκη.

15. σιγῶσα

εναντιωματική μετοχή

15. πρό τ' ἐόντα (ομηρικό) = τα περασμένα

16. τῷ δὲ χρόνῳ = όμως με τον καιρό

16. πάντως = οπωσδήποτε

16. ἀποτεισομένη

τελική μετοχή, του μελλοντικού τύπου ἀποτείσομαι ή ἀποτίσομαι
του ρήματος ἀποτίνομαι = τιμωρώ, εκδικούμαι

16. ἤλθ'

γνωμικός αόριστος

17. ἄφυκτος, -ον (πβ. φεύγω) = αναπότρεπτος, αναπόφευκτος

17. τοῦτ(ο) = η διαφθορά των πολιτών και κυρίως η αδικία των ηγεμόνων.

17. ἔλκος

ἔλκος, -εος, τό = τραύμα, πληγή.

18. ἤλυθε (επικός τύπος)

ο τύπος ἤλυθον χρησιμοποιείται ως αόριστος β' του ἔρχομαι

19. στάσιν ἔμφυλον

εσωτερική σύγκρουση, εμφύλιος πόλεμος.

19. πόλεμον

κυρίως προς εξωτερικούς εχθρούς.

19. εὔδοντα = κοιμώμενο (εννοεί τον πόλεμο).

19. ἐπεγείρει

πόλεμον ἐπεγείρω = ξεσηκώνω πόλεμο

20. ἡλικίην (ιωνικός τύπος) = ἡλικίαν

ἐρατὴν ... ἡλικίην: εννοεί την νεότητα

21. πολυήρατον

πολυήρατος, ον (πβ. ἐράω) = πολυαγαπημένος, πολυπόθητος

21. ἐκ ... δυσμενέων

εξαιτίας των εχθρών·

δυσμενεῖς εἶναι κυρίως εδῶ οι εσωτερικοί εχθροί της πόλεως και της πολιτικής τάξης και αρμονίας.

22. τρύχεται

τρύχομαι (ομηρικό) = καταπονούμαι, βασανίζομαι.

22. συνόδοις

Εννοεί προφανώς τις πολιτικές ενώσεις ή τα κόμματα. Συνώνυμό του *έταιρειαι*.

23. πενιχρῶν

πενιχρός, -ά, -όν = φτωχός (πβ. *πένης*, -ητος)

25. ἀεικελίοισι

ἀεικέλιος, -ία, -ιον = απρεπής, ανάρμοστος, επονείδιστος

25. πραθέντες

μετοχή του παθητικού αορίστου *ἐπράθην* του ρήματος *πιπράσκω* = πουλώ. (Οι χρόνοι του ρήματος συμπληρώνονται ως εξής: *πιπράσκω*, *πέπρακα*, *ἐπεπράκειν* / *πιπράσκομαι*, *πραθήσομαι* και *πεπράσομαι*, *ἐπράθην*, *πέπραμαι*)

28. ὑπέρθορεν = ὑπερέθορεν

(επικός αόριστος του ρήματος *ὑπερθρώσκω* = υπερπηδῶ)
Γνωμικός αόριστος με υποκείμενο το *κακόν*.

28. εὔρε (επικός, ἀναύξητος τύπος)

εννοείται *κακόν*. Γνωμικός αόριστος.

29. ἐν μυχῶ θαλάμου

στο βάθος του σπιτιού

29. φεύγων

προσπαθώντας να αποφύγει το κακό

31. Δυσνομίη

Το σύνολο των κακών νόμων, κακή διακυβέρνηση.
Δεν πρόκειται εδώ για έλλειψη νόμων (*ἀ-νομία*) ή για παράβαση των νόμων (*παρανομία*).

32. εὔκοσμα

εὔκοσμος, -ον = πλήρης αρμονίας και τάξεως

33. θαμά (επίρρημα) = συχνά

33. ἄρτια

ἄρτιος, -ία, -ιον (πβ. *ἀραρίσκω*) = αρμονικός, αρμόζων

34. άμαυροῖ

άμαυρόω, -ῶ = σκιάζω, σκοτεινιάζω, καταστρέφω

35. αυάινει

αυάίνω (αττικό) = αυάίνω (ιωνικό) = ξηραίνω
(οι χρόνοι του ρήματος συμπληρώνονται ως εξής:
αυάίνω, αυανῶ, ηῦηνα)

36. σκολιάς

σκολιός, -ά -όν = λοξός, άδικος, όχι ορθός

36. ευθύνει

ευθύνω (πβ. ευθύς) = κατευθύνω, ευθυγραμμίζω.

36. υπερήφανά τ' έργα

έργα υπερηφάνιας, υπεροψίας

37. έργα διχοστασίης

εμφύλια έριδα

38. χόλον

χόλος, ό = οργή, θυμός

38. άργαλέης (ιωνικό) = άργαλέας

άργαλέος, -έα, -έον = οδυνηρός, θλιβερός.

38. άργαλέης έριδος χόλον

Εδώ εννοείται η οργή των αδικουμένων.

39. πινυτά

πινυτός, -ή, -όν (πβ. πινύσσω) = συνετός, φρόνιμος

Σχόλια

Είναι γνωστά από την ιστορία τα εκφυλιστικά πολιτικά φαινόμενα που παρατηρήθηκαν στην Αθήνα της εποχής του Σόλωνα, και που κατέληξαν στην οικονομική και πολιτική αποσταθεροποίηση των παλαιών ολιγαρχιών με επακόλουθο άγριες εμφύλιες συρράξεις. Αυτές είναι που έδωσαν και στον Θεόγνη την πρώτη ύλη για την ποίησή του —ποίηση διαμαρτυρίας και παραίτησης, βέβαια, στην περίπτωση του.

Ο Σόλων όμως, που έδωσε στην πατρίδα του τη νομοθετική ευκαιρία να λύσει τα προβλήματά της, δεν είναι Θεόγνης: περιγράφει βέβαια με τα μελανότερα χρώματα την κατάσταση, ανιχνεύει όμως τις αιτίες (από τις επιπόλαιες ως τις βαθύτερες) και διατυπώνει και πολυπρισματική πολιτική πρόταση.

Ως προς το ιδεολογικό σχήμα: Η ελεγεία αρχίζει με την έκφραση μιας βαθιάς θρησκευτικότητας· από τον ορίζοντα που εξασφαλίζει για την όρασή μας το ύψος της θρησκευτικότητας αυτής μπορεί πλέον να αντικριστεί με το απαραίτητο κύρος και την καθαρότητα το πολιτικο-θεσμικό πρόβλημα της Αθήνας.

Ο Σόλων αναπτύσσει δύο ιδέες: την ιδέα ενός αναγκαίου δεσμού που υφίσταται ανάμεσα στην "ύβρη" (την ακόρεστη κτητικότητα) των φιλόδοξων ανδρών και στην "τιμωρία" (την τίσιν τους), και την ιδέα της δικαιοσύνης ως ισορροπίας, που διέπει εξίσου τον φυσικό κόσμο όσο και τον ηθικό. Κάθε φορά, λέει, που η ισορροπία διασαλεύεται από τα υπερφίαλα έργα των ανθρώπων (που υπερβαίνουν τη σφαίρα και κλίμακα του ανθρώπινου), σπεύδει η Δικαιοσύνη να την αποκαταστήσει και υποχρεώνει όλους να πληρώσουν. Κανένας δεν ξεφεύγει· αργά ή γρήγορα όλοι θα πληρώσουν, είτε αυτοπροσώπως, λέει ο ποιητής, είτε μέσω των απογόνων τους, μέχρι τρίτης γενεάς.

Πρόκειται για μια σύλληψη της θείας δικαιοσύνης ως διαδικασίας όχι τυχαίας αλλά νομοτελείας, και η ιδέα αποδείχτηκε τόσο γόνιμη, ώστε να καταστεί κλειδί για το πρόβλημα της δικαιοσύνης, όπως το επεξεργάστηκε και η αττική τραγωδία, που κατά κανόνα πραγματεύεται την άνοδο και την πτώση των μεγάλων δυναστικών οίκων του μύθου. Διατυπώθηκε μάλιστα η υπόθεση ότι, ακριβώς για να βολευτεί η σολώνεια αντίληψη της πληρωμής (τίσεως) μέχρι

τρίτης γενεάς, ήταν που υιοθέτησαν οι τραγικοί το λειτουργικό σχήμα της τριλογίας τραγωδιών.

Ως προς τη δομή της ελεγείας: Τι συνιστά την "αρχαιότητά" της; —Η παρατακτικότητα (αντί της ιεραρχικής διάρθρωσης) των μοτίβων και των συντακτικών δομών· —οι μη ομαλές και "εξωτερικά" όχι και τόσο άφθογες (με τα κριτήρια της τυπικής και προφανούς "λογικής") μεταβάσεις από το ένα μοτίβο στο άλλο· —οι όχι πάντα προφανείς συνάψεις της μιας λεπτομέρειας ενός μοτίβου με τις άλλες και με το σύνολο (λόγω της έλλειψης γραμματικών συνδέσμων)· —η επανειλημμένη επάνοδος του ποιητή στα ίδια μοτίβα, για να τα επεξεργαστεί βαθύτερα (αντί να ξεμπερδεύει με το καθένα από αυτά άπαξ και δια παντός, προτού μεταβεί στο επόμενο) [βλέπε λ.χ. τα περί των αστών και των ηγετών του δήμου· τα περί της Δίκης· τα περί του δημοσίου κακού και του άφύκτου έλκους κ.ο.κ.]· —οι γενικώς μη συμμετρικές αναλογίες των μερών.

Το ερώτημα είναι αν όλα αυτά είναι απαραίτητως "άτεχνα", ή μήπως σκανδαλίζουν τη φιλολογική μας αίσθηση απλώς και μόνον διότι έχει διαμορφωθεί με τα κλασικά και κλασικιστικά κριτήρια, που δεν μας αφήνουν να δούμε την αρχαϊκή ως τέχνη καθεαυτήν, με τα δικά της ιδιότυπα μέτρα. Η εποχή μας διδάσκει ότι μάλλον το δεύτερο πρέπει να συμβαίνει. Πρέπει και στην περίπτωση της αρχαϊκής τέχνης το μάτι μας να συνηθίσει να στοιχίζει ποιητικά μέσα και λειτουργίες και αποτελεσματικότητα με εσωτερικά κριτήρια, που διαφέρουν από περίπτωση σε περίπτωση. Ήταν η σχετικοποίηση των αισθητικών κριτηρίων που υιοθέτησε η μοντέρνα τέχνη που διευκόλυνε την ορθή πρόσληψη της αρχαϊκής τέχνης, και οι μελέτες των σύγχρονων αρχαιολόγων και φιλολόγων, που ανατράφηκαν μέσα σ'αυτό το κλίμα.

Επιπλέον, (α) πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο αρχαϊκός ποιητής, για να επεξεργαστεί ένα πρόβλημα όπως αυτό του νόμου, διχοτομεί την προβληματική έννοια στα δύο άκρα αντίθετά της, στην ευνομία (η λέξη ήδη στον Όμηρο) και τη δυσνομία (η λέξη ήδη στον Ησίοδο). Μετά δουλεύει το διπολικό αυτό ζεύγος διαλεκτικά, πηγαينوερχόμενος από τον έναν όρο στον άλλο, με διαδοχικές κινήσεις από τον έναν πόλο στον άλλο, όπως κάνει ο υφαντής στον αργαλειό με το στημόνι και το υφάδι. Αυτός είναι ο αρχαϊκός (ενμέρει μόνον και κλασικός) τρόπος λογικής επεξεργασίας ενός διανοήματος, που προωθεί την έλλογη αναζήτηση της αλήθειας. —

Η προσωποποίηση, επιπλέον, των δύο αυτών δικαιοκτών εννοιών αποτελεί τέχνασμα που, με το να προσδίδει κινητικότητα και δράση ζώντων όντων σε πλάσματα της αφηρημένης σκέψης, συγκινοῦσε (όπως φαίνεται και από άλλα τεκμήρια) τη φαντασία του αρχαϊκού ανθρώπου, που αγαπούσε το συγκεκριμένο και το απτό, και διευκόλυνε τον ποιητικό τους χειρισμό. [Βλέπε τον σχετικό καταγιισμό των ρημάτων κίνησης, που αποτυπώνει την κινητικότητα των δύο προσωποποιήσεων.]

(β) Η προσεχτική ανάγνωση των στίχων διαπιστώνει δείγματα "κυκλικής σύνθεσης" (λ.χ.: *εὔκοσμα και ἄρτια / ἄρτια και πιυντά* στους στ. 32 και 39· *ὄλειται / ὤλεσεν* στον 1 και 20), η οποία αποτελεί προσφιλή αρχιτεκτονικό τρόπο για να διαιρείται μια σύνθεση και να οριοθετούνται τα υποσύνολα ή οι υποενότητές της. Τρόπος της "προφορικής ποιητικής" και γι' αυτό πολυχρησιμοποιημένος και στο έπος. Στα όρια των μικροενοτήτων χρησιμοποιούνται στίχοι "ανακεφαλαιωτικοί" των προηγούμενων. Καθώς έτσι δημιουργούνται στην πραγματικότητα μικροολοκληρώματα των περιεχομένων, διευκολύνεται η άμεση ακροαματική πρόσληψη της ποίησης και της πορείας της αφήγησης. —Στο εσωτερικό αυτών των μικροενοτήτων, αλλά και μεταξύ τους, ένα πλέγμα από επανερχόμενες λέξεις-κλειδιά (αυτούσιες ή παραλλαγμένες) είναι ο αρχαϊκός τρόπος να δημιουργείται μια αίσθηση αδιάσπαστης ενότητας, πάλι κατά τα διδάγματα της προφορικής ποιητικής των ομηρικών επών —μιας ενότητας μουσικού περισσότερο παρά αρχιτεκτονικού τύπου, καθώς οι καίριες λέξεις "ακούγονται" σε καίρια σημεία, και δεν παύουν να ακούγονται ως το τέλος του ποιήματος. —Κάποιες "σειρές ρημάτων" παρατάσσονται με τρόπο που δημιουργεί εσκεμμένη κλιμάκωση της έντασης, η οποία μόνο στο τέλος κορυφώνεται ή εκτονώνεται. Μια τεχνική του κρεσέντο, με εφαρμογή επίσης στη μουσική, για να σημαδέψει και να τονίσει την κατάληξη.

Δεν συνιστούν όλες οι τεχνικές που περιγράφουμε την τάξη ανάπτυξης της ποιητικής ιδέας, στην οποία ασφαλώς μάς έχει συνηθίσει η κλασική ποιητική, μια ποιητική, σε τελευταία ανάλυση, του γραπτού λόγου, ο οποίος γράφηκε για να διαβάζεται κατά δόσεις, με πισωγυρίσματα, με υπογραμμίσεις, με ανατροφοδότηση με νόημα των προηγούμενων, αλλά και με "σοφότερη" λόγω των επομένων ανάγνωση των προηγούμενων. Είναι προφανές ότι η ποιητική συνοχή και ενότητα της κλασικής εποχής δεν ταυτίζεται με εκείνη της αρχαϊκής ποίησης, και αυτό δεν πρέπει να διαλάθει

της προσοχής του σύγχρονου "αναγνώστη" του αρχαϊκού λυρισμού — και των ελεγείων του Σόλωνα.

Ερωτήσεις

1. Χωρίστε το απόσπασμα σε ενότητες και σχολιάστε την αλληλουχία των συλλογισμών.
2. Ποιες είναι τελικά οι βασικές ιδέες της ελεγείας που συνδυάζουν τις θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις του Σόλωνα;
3. Ποιο είναι το σημαντικότερο ζεύγος πολιτικών εννοιών που εισάγει ο Σόλωνας για να επεξεργαστεί το πρόβλημα του νόμου;
4. Τι επιδιώκεται με την προσωποποίηση των δικαιοκτών εννοιών;